

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורגית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ

שנת העשרים ושבע

פרק י"ד י"ז - כ'

לך-לך (תשכ"ח)

מלכי צדק

א. י"ז ויצא מלך סדום לקראתו אחרי שובו מהכות את כדלעומר...
י"ח ומלכי צדק שלט הוציא להם ויין...

כ"א ויאמר מלך סדום אל אברהם תן לי הנפש והרכוש קח לך

חזקוני: לפי שהיה אברהם נתיב לאמר "אם מחוט ועד שרוך בעל", ויאמרו השומעים:
"אם כדבריו של אברהם ממה התפרנס הוא וכל חילו?" לכך הפסיק וכתב בינתים
"ומלכי צדק שלט הוציא להם ויין", ללמדנו, כי אמת השיב אברהם למלך
סדום; "אם אקח מכל אשר לך", כי הוא נהנה משל מלכי צדק.

אור-החיים: ... להגיד שבת הצדיקים, מה בינם לבין הרשעים, כי מלך סדום יצא
לקראת אברהם לראות פניו ויקם, הגם שאליו יחזיב להקביל פני אברהם במבנה
כיד המלך, והוא - הרשע יצא בידים ויקבילות, ושם הצדיק - מבלי חיוב -
נדיבות יעץ, והקביל פניו בלחם וביין.

(1) מה הקשי במבנה פרקנו שעליו עונים שני הפרשנים?

(2) x x התוכל לישב הקושיה הזאת בישוב אחר, נוסף?

ב. א' כ' ויתן לו מעשר מכל

פרקי דר' אליעזר פרק כ"ז

"ויתן לו מעשר מכל" - ר' יהושע בן קרחא אומר: אברהם התחיל ראשון לעשר
בעולם...

רש"י ד"ה ויתן לו: אברהם.

ראב"ע " מגן: ... ואברהם הוציא המעשר לכבוד ה'.

רד"ק ד"ה ויתן לו מעשר מכל: ... ואדוני אבי ז"ל פרש, כי מלכי צדק נתן לאברהם
בשכרו המעשר מן הדין, כי מלך סדום אמר לאברהם (כ' כ"א) "תן לי הנפש והרכוש
קח לך" ואברהם אמר (כ"ג) "אם מחוט ועד שרוך בעל", אמר מלכי צדק לאברהם:
"מן הדין תוכל לקחת, המעשר מן הכל, ולא תקח דבר ממלך סדום, כי שלך הוא
המעשר מן הדין, כי כל מציל ממון תברו המעשר הוא שלו, על שטרח להצילו, ובכון
הוא הפירוש, כי יש לתמוה לועת המפרשים, איך היה בותן אברהם משל מלך סדום
למלכי צדק והוא לא רצה לקחת לעצמו, ויתן לאחרים? זה לא יתכן.

החזקוני ד"ה ויתן לו: מלכי צדק לאברהם מעשר מכל.

הרמב"ם הלכות מלכים פרק ט' הלכה א'.

על ששה דברים נצטוו אדם הראשון: על ע"ז, ועל ברכת ה', ועל שפיכות דמים
ועל גלוי עריות, ועל הגזל, ועל הדינים, אע"פ שקלף הן קבלה בידנו מטעם
רבנו והדעת נוטה להן, מכלל דברי תורה יראה שעל אלה נצטוו. הוסיף לכת אבר
מן החי שנ' (בר' ט') "אך בשר בדמו גפשו לא תאכלו", נמצא שבע מצוות.

וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם: בא אברהם - נצטוו יתר על אלו במילה.
והוא התפלל שחרית. ויצחק הפריש מעשר* והוסיף תפילה אחרת לפנות היום.

* (ועיין רש"י בר' כ"ו י"ב)

השגת הראב"ן לדברי הרמב"ם דלעיל "וכן היה הדבר בכל העולם עד "והוסיף תפלה
לפנות היום".

אמר אברהם: כן היה ראוי לומר: "והוא (= אברהם) התפלל שחרית והפריש מעשר".

כסף משנה לדברי הרמב"ם הנ"ל: ואפשר לומר: שלדעת רבנו, דאברהם לא
עשר ממונו והתם דוקא עישר השלל הבא לידו, ולא בתורת מעשר אלא
לפי שכבודו מלכי צדק בהוצאת לחם ויין וברכו, רצה לתת לו מעשר מן
השלל. אבל יצחק הוא הראשון שעישר ממונו לשם מעשר.

מגדל עוז לדברי הרמב"ם נגד דברי הראב"ן: דאלו באברהם - ממה נתן לו
מעשר באותה שעה? והרי לא לקח כלום דכתיב "הרימותי ידי לאל
עליון... אם מחוט ועד שרוך בעל ואם אקח מכל אשר לך".

(1) מהו הקשי בפסוקנו שבגללו מחולקות דעות הפרשנים?

(2) כיצד יש להכריע בשאלה זו על פי כללי התחביר?

וע' בראשית מ"ו כ"ט
וע' שמאל א' מ"ז כ"ז וע' רש"י ורד"ק שם.
וע' מלכים ב' ה' י"ד
וע' מלכים ב' ח' מ"ו
וע' שמד ל"ד ה'.

3) היכן מצאנו בפרשת לך-לך עוד פסוק שיש בו אותו קשי?

א 4) עיין בדברי רש"י לפרקנו ומצא את תשובתו: למענה שטען רד"ק נגד פרושו ("כי יש לתמוה לדעת המפרשים...") וכן למענה בעל מגדל עוז שטען על השגת הראב"ד?

אא 5) ברד"ב: על הרמב"ם באמר עוד טעם אחר, למה לא הזכיר הרמב"ם את מעשרו של אברהם, (שלא כדברי בעל כסף משנה ומגדל עוז). עיין בדברים ס"ז ומצא את טעמו!

ג. י"ח והוא כהן לאל עליון

י"ט ויברכהו ויאמר: ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ

כ' וברוך אל עליון אשר כגו צריך בידך...

נדרים ל"ב ע"ב:

אמר ר' זכריה משום ר' ישמעאל: בקש הקב"ה להוציא כהונה משם, שנ' "והוא כהן לאל עליון"; כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום, הוציאה מאברהם, שנאמר "ויברכהו ויאמר: ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ וברוך אל עליון". אמר לו אברהם: "וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו?" מיד נתנה לאברהם, שנאמר (תהלים ק"י) "נאום ה' לאדוני, שב לימיני עד אשית אויביך היום רגליך". ובתריה כתיב (ואחריה באחד הפסוקים הבאים כתוב): "נשבע ה' ולא ינחש, אתה כהן לעולם, על דברתי מלכי צדק" - על דבורו של מלכי צדק.

והיינו דכתיב: "והוא כהן לאל עליון" - הוא כהן ואין בניו כהנים.

ראב"ע ד"ה והוא כהן.

כדברי המתרגם ארמית (= והוא משמש קדם אל עלאת) וכן כל כהן, והעד (שמות כ"ח מ"א) "וכהנו לי".

ופירושו (תהלים ק"י) "על דברתי מלכי צדק", כי כהגן דבר ויפה עשה שברך אברהם בתחילה, בעבור שהתנדב להושיע אשר נשבו, ואחר כך אמר: וברוך ה' אשר עזרו ונתן צריו בידיו.

בתהלים ק"י ר' פרש הראב"ע: ד"ה אתה כהן: כל כהן - משרת, וכן (שמואל ב' י"ח) "ובני דוד כהנים" והטעם לשרת את ה'. והנה הטעם שישראל ילחמו ואתה תקח המעשר כאשר לקח מלכי צדק מאברהם. והנה יו"ד "דברתי" נוסף, ופירושו "על דברתי" - על מנהג, כמו (מלכים א' ה' כ"ג) "דוברים בים".

או תחסר אות כ"ף: "אתה כהן לעולם על דברתי" על דבר שאתה כמלכי צדק ועליו כתוב והוא כהן לאל עליון, והנה תהיה מלך 'אתה' בעביר אחרת.

1) מה ההבדל בין דברי הגמ' לדברי הראב"ע בהערכת מלכי צדק?

2) כיצד מפרשת הגמ' את יו"ד של "דברתי" והיכן מצינו במקרא יו"ד כזאת?

3) כיצד מפרש הראב"ע את "דברתי מלכי צדק" ומה ענין הדוברים - הרפסודות השטות בים לפסוק ההוא בתהלים?

אא 4) מה הקשי במלה "כהן" ולמה הביא הראב"ע את שם' כ"ח כעד?

ד. שאלות ברש"י:

י"ח ד"ה לחט ויין: כך עושים ליגעני מלחמה, והראה לו, שאין בלבו עליו על שהרג את בניו.

ומדרש אגדה: רמז לו על המנחות והנסכים שקריבו שם בניו.

א 1) מה קשה לרש"י בפסוק?

2) היכן מצינו במקרא שכך עושים ליגעני מלחמה?

3) מהיכן ראינו שהרגו את בניו?

אא 4) למה הוסיף רש"י עוד את דברי מדרש האגדה ולא הסתפק בפרושו הראשון?

תשובות וכן שאלות יש לשלוח לבחמה ליבוביץ י-ם קרית משה
הטאלות המסומנות א קשות והמסומנות אא קשות ביותר; יבחר כל אחד את השאלות המתאימות
לדרגת ידיעותו.